

Co nám říká Masaryk k naší práci [1947]

Krise moderního člověka je obecná, je to krise celého člověka, všeho duchovního života; celý moderní život, všechny instituce, názor na svět a na život vyžadují revize; vnitřní nejednotnost, rozpolcenost moderního člověka a jeho života, rozpolcenost, nejednotnost společnosti a obecná duchovní anarchie, spor přítomnosti s minulostí, dětí a otců, boj církve s vědou, filosofií, uměním a státem proniká celou moderní kulturou.

Válka a její hrůzy nás všechny rozčílily – stojíme bezmocně před ohromnou historickou záhadou, před událostí, jaké v dějinách lidstva ještě nebylo. Avšak rozčilení není program. Potřebujeme klidné, upřímné analýzy a kritiky své kultury a všech jejích prvků a musíme se rozhodnout ke koncentrické nápravě ve všech oborech myšlení a jednání. Je již u všech vzdělaných národů myslících lidí dost, aby se o tuto reformu vzali spojenými silami.

Taková práce, má-li být úspěšná, předpokládá ve většině případů a zejména pro lidi mladší práci společnou. Snad bych mohl vůbec tvrdit, že práce je jen tenkrát úspěšná, je-li společná, pracuje-li ne jeden, ale více lidí. Práce eo ipso znamená: pomáhat člověk člověku; práce je eo ipso sociální.

Každý mladší člověk se připojí s prospěchem k celku, kde se pracuje pro účel dobrý. Má z toho zisk dvojí: předně při pochopitelné těkavosti a neurčitosti mladého člověka má vytčený takovou organizační cíl, snad ne příliš velký, aby odpovídal všem jeho fantasiím, ale určitý a dobrý; za druhé my v takové korporaci přicházíme ve styk s lidmi a naučíme se pracovat společně. Dvojí tento prospěch je veliký, a proto je dobře vyhledávat takovéto společné práce.

To všechno bude mít smysl jen tenkrát, jestliže každý z nás bude mít určitý program, cíl pro práci. A to cíle vzdálenější i cíle bližší. Každý čin má vyplývat z celého nazírání a být jeho projevem. Ze tedy práce nahodilá, nýbrž za určitým cílem.

Tím nechci říci, že by člověk působil jen tím, nač myslí. My velice často působíme právě tím, čím působit nechceme, a je jisté, že při nejlepším vypuntíkování svého plánu na jiné lidi působíme ne tím, co jsme vyspekulovali, nýbrž celým svým charakterem, celým svým životem, a snad tím životem víc. Každý z nás působí svým životem víc než svou filosofií. Ale tím nutnější je dbát o tento program, aby ten náš charakter, to naše úsilí byly určitě soustředěny.

Válku nedělá věda, ale lidé, lidská nedokonalost, lidé vědu ještě nedosti uznávající; kdyby se svět víc řídil poznáním a pravdou, bylo by těch válek méně, ba nemusely by být vůbec.

Polovzdělání jako přechodný stav naší přechodné doby, přechodu theokracie v demokracii, je vlastním bičem doby a společnosti. Také v politice a zejména v demokracii.

Jít za poznáním, to je, pane, život svrchovaně činný. Když řeknete věda, říkáte tím také úsilí, trpělivost, vytrvalost, obětavost, poctivost – samé požadavky života činného – a života mravního.

A zejména jedna věc by měla být jasná pro inteligenci politicky vzdělanou, ta totiž, že všude, po celých našich zemích českých, na různých koních by měli být lidé, kteří, třebaže nejsou formálně spojeni spolkem, stavem, druh druhu rozumí: takový tacitus konsensus. Kde v národě není takového consensu, tam je zle. Každý národ, církev, stát, společnost, spolek je ztracen, nemá-li členy, kteří si bez omlouvání rozumějí.

Ovšem všeobecný konsensus, katolicita, katolicita trvalá nemůže být diktována, vynucována, musí být sjednána svobodnou dohodou na základě zkušenosti a rozumu.

Nemáme jiného měřítka než logiku a opět logiku; kde není kritizování, zavládá autoritářství, a to je hrov všeho myšlení ve vědě i v politice.

Co se taktiky týče, nemůže být otázka pro nás, zda radikálně či méně radikálně. nýbrž otázka je předně: je-li to správné či ne, a pak teprve, jak stát podle přesvědčení a

temperamentu na této své pravdě. Nedat svého přesvědčení potlačit spolkem, stranou, ničím. Opírat se tomu ustavičnému kompromisování, které vidíme všude a všude v Čechách.

Tu nezbyvá, má-li se stát obnova, než počít s tím, že si osvojíme každý náležitě politické vzdělání a že budeme mít víc odhodlání stát v pravdě, nebát se toho, říci mínění své, než se to dnes děje.

Vybral LvH

--- --- ---

in: PETRA, měsíčník středoškoláků Akademické YMCA, XII, 1947, str. 2 - 3; vybral LvH.)